

تست

تست سازی در ایران

یکی از مطالبی که در سالهای اخیر در ایران بر سر زبانها افتاده است موضوع «تست» و «تست سازی» و به کار بردن آن است. چندی است که این شیوه نیز مانند کتب فروید یا روشن تر بگوئیم، ترجمه های آن یا آثاری به تقلید از این پزشک اتریشی، زیانزد محافل است. همه جا هنگامی که موضوع اندازه گیری معلومات و تشخیص استعداد و طبقه بندی افراد مورد بحث قرار می گیرد، از «تست» نیز سخن به میان می آید. جالبتر آنکه بر اثر همین رونق و رواج «تست»، برخی بدون داشتن صلاحیت علمی و شناختن و رعایت مبادی و اصول تهیه و اجرای «تست»، آن را به کار می بندند و درباره هوش و شخصیت و مهارت دیگران داوری می کنند. معلمی که وقت یا حوصله خواندن اوراق امتحانی شاگردان خود را ندارد و یا نمی تواند باشیوه درست و خردمندانه در رفتار و گفتار و وضع زندگی و حیات روانی دانش آموزان خویش به مطالعه پردازد، بیدرنگ به این وسیله سهل که کوئی هر مشکلی را حل می کند و چون جام جهان نما، پرده از خفایای ذهن هر کس برمی دارد، دست توسل دراز می کند و با «سرم کردن» چند پرسش کوتاه، ورقه های را در وضع غاری از اطمینانی به دست دانش آموزان خود می دهد و آنگاه با شگردن پاسخهای متفی یا مثبت، شاگردان خود را با هوش یا بی هوش، با سواد یا بی سواد، کم حافظه یا دارای حافظه سرشار و سر به هوا یا دقیق می داند.

رئیس بنکاه یا ادارهای که از توصیه این و آن به تنگ آمده است به جای اینکه در باره شخصیت یا سابقه جویندگان شغل معینی به تحقیق پردازد، دست به دامن تست های هوش و شخصیت می شود. دانشگاه نیز گه از هجوم دست پروردگان روز افزون دبیرستانها سخت خود را گرفتار می بیند و وسیله امتحان دقیق همه این مدعیان علم و ادب را ندارد، ناگزیر سرنوشت جوانان را به دست «تست» هائی گه در اختیار دارد، می سپارد.

بدین گونه سرنوشت هزاران دانش آموز دبیرستان و داوطلبان دانشکده ها و جویندگان مشاغل مختلف و به زودی نوآموزان دبستانها نیز، از روی تست تعیین می گردد بنابراین جا دارد پیش از اینکه تست نیز مانند برخی کالاهای نوریسیده همگانی گردد و با روش های گذشته رقابت کند، اندکی مورد توجه و عنایت اندیشه مندان کشور قرار گیرد.

در اینجا قصد نداریم در باره تست و ارزش آن و نیز انواع و نحوه اجرا و تهیه آن بحث کنیم. منظور ما از نوشتن این مقاله اکنون آنست که تاریخچه پیدایش فکر تست در ایران و به کار بردن آن و شیوه ای که امروز در تهیه و اعمال آن بکار می رود، نشان دهیم و

فرض ما براینست که خوانندگان ما به مفهوم تست و ماهیت این وسیله ارزشیابی آشنا هستند. با وجود این برای اطلاع ناآشنایان به فلسفه استعمال تست و اصول تهیه آن همینقدر می‌گوئیم که تست لغتی انگلیسی است و معنی آن آزمودن است و وقتی این کلمه را در روان‌شناسی و آموزش و پرورش به کار می‌برند منظورشان آزمایش قابلیت‌ها و مهارت‌های مختلف انسان است. انجمن جهانی پسیکوتکنیک (روان‌شناسی فنی) تست را چنین تعریف کرده است: «تست وسیله امتحانی معینی است و غالباً شامل کار یا وظیفه‌ای است که شخص مورد آزمایش باید انجام دهد و این کار برای همه کسانی که مورد آزمایش قرار می‌گیرند یکسان است. تست دارای تکنیک روشن و معینی است که موفقیت یا عدم موفقیت آزمایش شونده را ارزیابی می‌کند یعنی با عدد به میزان موفقیت او نمره می‌دهد. کاری که تست به عهده آزمایش شونده می‌گذارد ممکن است برای وادار کردن او به ابراز معلومات یا اعمال حسی و حرکتی یا روانی باشد. حال اگر منظور اندازه‌گیری معلومات شخص باشد تست را تست تحصیلی (معلوماتی) گویند و هر گاه مقصود اندازه‌گیری اعمال و وظائف حسی و حرکتی یا روانی باشد تست را تست روانی نامند.»^۱

بنابراین هدف تست، چه تحصیلی و چه روانی، این است که معلومات یا استعداد خاصی را به نحو دقیق و آچنان که هست اندازه‌گیری کند و بنابراین بر امتحانهای قدیم و معمول این مزیت را دارد که از جنبه شخصی و ذهنی عاری است و امیال و عواطف آزماینده در نتیجه آن مؤثر نیست. گذشته از این سعی تست سازان بر اینست که بانست معینی استعداد مشخص و معینی را اندازه‌گیری کنند و این شیوه بر امتحان‌های معمول که در آن واحد چندین استعداد یا قابلیت بطور مبهم تعیین می‌کردند رجحان دارد. اما در عوض تهیه تست فابل اعتماد، مستلزم داشتن وقت و حوصله و از همه مهمتر اعتبار مالی است. به علاوه بانست، حتی در صورتی که درست تهیه شده باشد، پیش از اینک عمل روانی یا حسی و حرکتی اندازه‌گیری نمی‌شود و بنابراین نمی‌توان با به کار بردن یک سلسله تست که مثلاً یک ساعت طول می‌کشد درباره شخصیت و استعداد کسی به داوری پرداخت، بامیزان کار و کوشش او را تعیین کرد. بنابراین بر روش تست باید روشهای دیگری افزوده گردد.^۲

در ایران تست روانی و تهیه آن سابقه زیادی ندارد. اساساً از عمر بحث و تحقیق در باره مسائل مربوط به روان‌شناسی فنی یا عملی^۳ هنوز يك چهارم قرن نمی‌گذرد. این کار نیز به دست یکی دونفر صورت گرفته و تنها در چند سال اخیر رونق یافته است و پیش از این موارد استعمال زیادی نداشته است.

۱- به کتاب «روشهای روان‌شناسی فنی»، نوشته هاری پیرن و دیگران، جلد دوم صفحه ۱۳۹-۱۹۵۲ چاپ پاریس مراجعه کنید.

۲- در مقاله آینده خود به تفصیل در باره تست و اصول تهیه و محاسن و نواقص آن بحث خواهیم کرد.

۳- Psychotechnique.

نخستین آزمایشگاه روان‌شناسی در سال ۱۳۱۲ در دانشکده ادبیات و دانشسرای عالی تأسیس گردید. پس از جدا شدن دانشسرای عالی از دانشکده ادبیات و دانشکده علوم، دانشگاه تهران چندی است آزمایشگاه کوچکی در مؤسسه تربیت معلم به وجود آورده و در این مدت کوتاه بروسائل و ابزارهای اندازه‌گیری این آزمایشگاه جدید به نحو قابل ملاحظه‌ای افزوده است. اما با توجه به فقدان پژوهنده مجرب و علاقه‌مند به تحقیق روانی به صورت ابزارآلات آزمایشی درآمده است. باری، هم اکنون دو آزمایشگاه روان‌شناسی نسبتاً مجهز در تهران وجود دارد.

از سال ۱۳۱۲ به پایمردی استادان روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران برای آزمایشگاه روان‌شناسی دانشگاه آلات و ادوات بسیاری خریداری شده است. این وسائل به تدریج نیز برای آزمایشگاه دانشسرای عالی فراهم آمده است و می‌آید. البته در صورتی که از این وسائل آزمایشگاهی استفاده به عمل آید می‌توان به توسعه تحقیقات در زمینه روان‌شناسی در ایران امیدوار بود.

در اینجایش از آنکه به تشریح اقدامات دیگری که به تازگی در زمینه تهیه و اجرای تست در کشور به عمل آمده است بپردازیم، لازم است فعالیت‌های این دو آزمایشگاه را در این زمینه به اختصار نشان دهیم.

نخستین مسأله‌ای که توجه استادان روان‌شناسی را به خود جلب کرده است مسأله هوش بوده است.

از سال ۱۳۱۵ یعنی زمانی که مرحوم دکتر هوشیار تصدی آزمایشگاه روان‌شناسی دانشکده ادبیات و دانشسرای عالی را به عهده داشت، مقدمه استفاده از تست در هوش آزمائی فراهم گردید. «اغلب دانشجویان برای فراهم ساختن رساله لیسانس خود به دستور استاد روان‌شناسی به هوش آزمائی، بنا بر روش بینه و سیمون پرداختند. کتاب روان‌شناسی عملی، دکتر هوشیار و علم النفس از لحاظ تربیت دکتر سیاسی نخستین بار اصول آزمایش‌های روانی را به دست می‌داد. در این دو کتاب علاوه بر اصول و طرق آزمایش استعدادهای مختلف از قبیل حافظه و دقت و تخیل و جزاین، برخی از تست‌های هوشی نیز ترجمه و معرفی گردیده است. مثلاً دکتر هوشیار تست‌های هوشی بینه و سیمون را سراسر ترجمه یا اقتباس کرده است و قسمتهائی از تست‌های ترمن نیز در کتاب روان‌شناسی دکتر سیاسی آمده است.

چند سال بعد، دکتر جلالی نیز در کتابهای روان‌شناسی خود تست‌های ترمن - مریل را ترجمه و اقتباس کرده است. بنا بر اظهار این استاد، در اجرای این تست‌ها و آزمایش‌ها آنها روی اطفال ایرانی نیز به دست وی قدمهائی برداشته شده است اما نتیجه این آزمایش‌ها هنوز درجائی منتشر نشده است.

با این همه، بنا بر نوشته دکتر هوشیار: «در میدان سنجش هوش اولین گام را دکتر بیژن برداشت.»

دکتر بیژن در سال ۱۳۱۵ بنا بر روش «هوش سنجی دفتری» اوتیس^۱ به آزمایش گروهی پرداخت و ۱۵۳۷ جوان بالغ یعنی دانش آموزان دو سال آخر دبیرستانها و دو سال اول دانشکده‌های دانشگاه تهران را مدت یک ساعت مورد آزمایش قرار داد این امتحان با همکاری عده‌ای از استادان از جمله دکتر سیاسی و دکتر استاینر^۲ و بويس^۳ و هاز^۴ به عمل آمد. این تست شامل ۴۱ پرسش بود و منظور از به کار بردن آن این بود که به مدد آن بتوان از میان داوطلبان رشته دبیری در دانشسرای عالی در آغاز هر سال نخبه چینی کرد. دکتر بیژن در گزارش خود در باره نتایج این آزمایش چنین می‌نویسد: «بدون توضیحات کافی راجع به کیفیت علمی هوش آزمائی و این هوش سنج بخصوص (منظور تست اوتیس است) نتایج آن برای ناآشنایان به این فن بی‌معنی خواهد بود و حتی شاید زبان استنتاج یا سوء تعبیر آن بیش از سود احتمالی آن در مواردی باشد.»^۵

سپس در سال ۱۳۱۷ دکتر بويس هوش ۲۱۲ تن از دانش آموزان دبیرستان البرز (کالج امریکائی آن روز) را مورد آزمایش قرار داد. در این آزمایش بويس نیز تست اوتیس را به صورت گروهی به کار بست. عده پرسش‌های بويس ۷۰ بود. دکتر بويس درباره نتایج این آزمایش چنین می‌نویسد: «این کار اولین گام را برای تحصیل نتیجه برداشت (۴) و هنوز نتایج آن کامل و قطعی نیست و نمی‌توان آنها را مقیاس قطعی هوش بچه‌ها (۱) قرار داد.» دکتر هوشیار گفته بويس را چنین تفسیر می‌کند: «به این بیان (بويس) می‌خواهد برساند که اقدام او آزمایشی بیش نیست و بعدها باید آن را کامل نمود.»^۶

باری، تاجائی که اطلاع داریم، از این تست‌ها که مرحله آزمایشی خود را طی می‌کرد در گذشته استفاده زیادی نمی‌شد یعنی تا سال ۱۳۲۰ تنها در امتحان‌های ورودی آنها با احتیاط تمام به کار می‌رفت. یکی از دلایل این احتیاط و عدم رونق نیز شاید این بود که استادان روان‌شناسی که از نقایص این وسائل آگاه بودند نمی‌خواستند پیش از حصول اطمینان کامل، استفاده از این وسائل، همگانی گردد. گفته‌های دکتر بیژن و بويس که در بالا یاد شد، شاهد بر این مدعا است.

با وجود این در این دوره هنوز امتحان‌های ورودی در دانشگاه عمومیت نیافته بود و اصولاً به استثنای چند نفر که به تعلیم و تربیت جدید آشنا بودند و دانائی را دلیل توانائی نمی‌دانستند بقیه به لزوم امتحان هوش و استعداد توجه نداشتند. به علاوه هنوز دانشگاه داوطلب زیادی نداشت که ناگزیر باشد از میان داوطلبان فراوان بهترین آنان را برگزیند. بنابراین کسی که گواهی ناعه کامل متوسطه را در دست داشت خود به خود قادر به ادامه تحصیل در مدارس عالی شناخته می‌شد. به عبارت دیگر حق ورود به دانشگاه یکی از «مزایای قانونی» این

۱ - Otis   ۲ - Steiner   ۳ - Boyce   ۴ - Hause

۵ - رجوع کنید به کتاب «روان‌شناسی عملی» نوشته مرحوم دکتر هوشیار، ۱۳۱۷،

تهران، صفحه ۵۸۲.

۶ - نقل از همان کتاب، صفحه ۵۸۳

۷ - نقل از کتاب «روان‌شناسی عملی» نوشته دکتر هوشیار، صفحه ۵۸۷.

گواهی نامه به شمار می‌رفت. هنگام استخدام در ادارات دولتی و مؤسسات ملی نیز ارائه همین گواهی نامه کافی بود. خلاصه گواهی نامه دبیرستان سند قدرت و استعداد و مهارت نیز به شمار می‌رفت. به علاوه دامنه فعالیت‌ها نیز محدود بود و دستگاه دولتی نیز ناچار بود از افراد تحصیل کرده موجود برای اداره امور خود استفاده کند.

اما پس از جنگ دوم جهانی و پر شدن ادارات دولتی از دیپلمه‌های تعلیمات متوسطه و افزایش بیش از اندازه عده آنان از طرفی و آغاز صنعتی شدن سریع کشور از طرف دیگر و خلاصه پیدایش عوامل جدید دیگر از قبیل افزایش زاد و ولد و روی آوردن مردم به آموزش و پرورش و فرهنگ، وضع به کلی دگرگون شد. عده دانش آموزان هر ساله افزایش می‌یافت و در نتیجه بر عده فارغ التحصیلان دبیرستانها افزوده می‌گردید به طوری که نه تنها کیفیت تعلیم و تربیت در دبیرستانها تنزل یافت و کسانی که قادر بودند جوانان خود را پیش از پیش برای تکمیل تحصیلات به خارج کسب داشتند، بلکه دانشگاه تهران نیز هر ساله بیش از سال پیش با انبوه عظیمی از داوطلب روبرو گردید. همین هجوم در صحنه ادارات دولتی نیز به چشم می‌خورد. دیپلمه‌های رانده از دانشگاه یا وامانده از تحصیل برای جستجوی کاری که معاش آنان را تأمین کند، به کارگزینی‌های وزارت خانه‌ها هجوم می‌آوردند. توجه به شیوه امتحان جدید به نحو عملی و درنگ ناپذیر از این لحظه آغاز شد.^۱

در اینجا بار دیگر، کثرت عده داوطلبان و قلت جا در دانشگاه و عدم احتیاج دستگاههای دولتی به کارمند، بر شیوه امتحان قدیم عملاً خط بطلان کشید و سبب پیدایش شیوه جدید شد. اما این تجدید از حدود امتحان معلومات درنگذشت و مدتی مدید باز سخن از آزمایش هوش و استعداد و مهارتهای فرد در میان نبود. اما رفته رفته بر تعداد کسانی که در دانشگاههای اروپا و آمریکا در رشته روان شناسی عملی تحصیل کرده بودند افزوده گردید و جز دو آزمایشگاه دانشگاهی که ذکر آن رفت عده‌ای از متخصصان خارجی نیز در برخی مؤسسات به تهیه یا بهتر بگوئیم به ترجمه تست‌های روانی و اجرای آنها پرداختند. دانشگاه تهران و وزارت فرهنگ و چند مؤسسه تعلیماتی دیگر که بامشکل امتحان ورودی و تصحیح اوراق امتحانی و مخارج سنگین و گرفتاری‌های آن مواجه بودند از این وسیله به ظاهر سهل استقبال کردند.

از خارجیانی که در این اواخر در زمینه تست سازی در ایران کار کرده اند می‌توان از دکتر مایرز^۱ امریکائی و پرو آروس^۲ هلندی و دکتر لایت فوت^۳ انگلیسی نام برد. دکتر

۱- حقیقت این است که آقای دکتر صدیق اعلم در کتاب «روش نوین آموزش و پرورش» خود در سالهای پیش از جنگ، فصلی را به شیوه نوین امتحان اختصاص داده و دبیران را به روش تست آشنا ساخته بود. اما تا این اواخر، جز خود ایشان و چند نفر از پیروان این شیوه، کسی در فکر امتحان تستی نبود.

مایرز در مؤسسه علوم اداری که بعد به دانشکده حقوق پیوست دست به اقدام‌های جدیدی در این زمینه زد. دکتر مایرز در روان‌شناسی صنعتی تخصص داشت. هدف او اصولاً این بود که در مدت نسبتاً کوتاهی تست‌هایی فراهم آورد که در کار روزانه او یعنی امور استخدامی و انتخاب افراد برای مشاغل مختلف وسیله عملی و آسانی باشد. وی بنابر فلسفه عملی امریکائی و به سائقه نیازمندی‌هایی که در مؤسسه علوم اداری (یعنی مرکز مطالعات امور استخدامی آن) پدید آمده بود در اندک مدتی نیمی چند از جوانان ایرانی را که حداکثر لیسانس فلسفه و علوم تربیتی دانشسرای عالی تهران را دارا بودند با فن تست سازی آشنا ساخت و برخی از آنان را برای تکمیل این فن یکی دو سال به امریکا اعزام داشت. بدین نحو در همان زمان با همکاری این تازه کاران چندین تست روانی از منابع امریکائی ترجمه و اقتباس شد.

این مرکز بسیار زود دست به تهیه تست‌های تحصیلی نیز زد؛ ترتیب این کار چنین بود که غالباً معلم یکی از مواد درسی، پرسش‌هایی را باذوق و سلیقه خود آماده می‌کرد سپس این پرسش‌ها به دست تست‌سازان که به اصول کار دکتر مایرز آشنا بودند، به صورت تست درمی‌آمد. آنگاه، تست‌هایی که بدین نحو تهیه شده بود - غالباً با شتابزدگی - مورد تجزیه و تحلیل مختصری قرار می‌گرفت و در دم و بیدرتک اجرا می‌شد. از روی نتایج چنین آزمایشی نوبم ۱ هائی به دست می‌آمد. و سرانجام حاصل چنین کار که به سرعت انجام می‌گرفت، به نام تست فلان ماده درسی به چاپ می‌رسید و مورد استفاده واقع می‌شد. اینگونه تست‌ها غالباً با کتابچه راهنمایی مخصوص اجرا کفنده تست و آزمایش شونده همراه بود. این تست‌ها نخست در انتخاب کارمندان و کارکنان اداره‌ها و سپس در امتحان‌های ورودی دانشگاه و انتخاب دانشجو برای تحصیل در کشورهای خارج و مسائل دیگر به کار می‌رفت و هنوز هم بکار می‌رود.

کارهای در آروس ولایت فوت توین از کارشناسان یونسکو در وزارت فرهنگ رو بهمرفته به جایی رسید. مثلاً لایت فوت در مدت یک سال که در دایره راهنمایی تحصیلی وزارت فرهنگ مشغول کار بود تنها مقدمات استاندارد کردن تست مائریس^۴ را فراهم ساخت و برای تهیه تست‌های حساب و هندسه و فارسی دوره ابتدائی نیز دست به کار شد اما از مقدمه پا فراتر نهاد. یکی از علل اینکه تست سازی در وزارت فرهنگ رونق نگرفت این است که این متخصصان روان‌شناسی عملی همکاران دارای شرایط علمی کافی نداشتند. دیگر اینکه شاید نمی‌خواستند ترجمه هائی را به نام تست معتبر به وزارت فرهنگ و سازمانهای دیگر تحویل دهند^۴.

Norme - ۱   Matrices - ۲

۱ - به گزارش لایت فوت به رئیس میسیون یونسکو در ایران، ۱۹۵۹، پلی کپی، رجوع کنید.

بنابر آنچه گفته شد می توان تا حدی به وضع تست و تست سازی در ایران در حال حاضر پی برد. حقیقت اینکه کار های د کتر مایرز و روان شناسان خارجی دیگر در این چند سال اخیر نه تنها بر تعداد تست های موجود در کشور افزوده شده است بلکه به نحو بی سابقه ای ساختن تست و اجرای آن را رواج داده است. اما رونق این وسیله آسان انتخاب و امتحان همیشه با دقت و صحت علمی همراه نیست. برای آنکه تست به عنوان ابزار اندازه گیری و تشخیص، وسیله معتبری باشد باید واجد شرایطی باشد که فراهم کردن آنها غالباً مستلزم صرف وقت و پول زیاد است. برای آنکه بتوانیم در امتحان معلومات یا استعداد عده ای، از تستی استفاده کنیم دست کم باید مطمئن شویم که اولاً تست می تواند استعدادها و مهارت های را که وجود آن در پیش گرفتن شغل یا رشته ای لازم است، اندازه گیری و بودن آن را پیش بینی کند. ثانیاً با این تست در فاصله زمانی کوتاه می توان به نتیجه واحدی رسید. به سخن دیگر هر گاه با اندکی مسامحه تست را به ترازویی تشبیه کنیم برای آنکه بگوئیم ترازوی ما وسیله سنجش دقیق و معتبری است اول باید یقین حاصل کنیم که فی المثل تا یکدهم گرم را به دقت می سنجد دوم، هر چند بار جسمی را وزن کنیم ترازو همان مقدار اول را نشان خواهد داد. این دو صفت را در اصطلاح روان شناسی فنی درجه اعتبار (Validité) و دقت یا ثبات (Fidélité) می نامند. کوتاه سخن آنکه تستی معتبر است که ضریب اعتبار و ثبات و دقت آن معلوم و به حد معینی رسیده باشد. محاسبه این ضرایب مستلزم آزمایش های فراوان و صرف وقت است و چه بسا برای اینکه تستی واقعاً معتبر باشد تهیه آن چندین سال طول می کشد. بدبختانه در کشور ما از روزی که تست و اجرای آن رواج یافته، اصل کار بر شتابزدگی قرار داشته است. افراد یا مؤسسه هایی که دست اندر کار تهیه و اجرای تست اند غالباً اصول علمی تهیه تست را درست مراعات نمی کنند، یعنی غالباً یک شبه و با عجله تست می سازند و بی آنکه از روی حوصله تست ها را از لحاظ دقت و قدرت پیش بینی، مورد رسیدگی قرار دهند با همین ترازوی هوسباز به انتخاب افراد برای مشاغل مختلف و دانشجو برای دانشگاه های ایران و خارج می پردازند. و حال آنکه وقتی معلوم نشده است نتیجه فلان تست تا چه اندازه هنگام به کار بردن مجدد آن ثابت می ماند و تا چه حد می تواند استعداد یا مهارت لازم را تشخیص دهد، نتیجه حاصل از آن اطمینان بخش نیست. روشن تر بگوئیم هر گونه نتیجه گیری از این گونه تست نادرست و حتی خطرناک است و چه بسا ارزشیابی مشترک چند نفر کارگزین که با دقت و دلسوزی و از روی تجربه و مهارت به انتخاب افراد می پردازند یا نظر آموز کاران و دبیرانی که در عرض سال به نحو منظم شاگردان خود را مورد مطالعه قرار داده اند از اینگونه تستها اعتماد انگیزتر است.

باری، بنابر نکته های بالا، تمام مؤسسه های دولتی و غیردولتی که در انتخاب کارمندان از تست سازان مدد می گیرند یا مانند وزارت فرهنگ و دانشگاه به وسیله تست از جوانان امتحان معلومات یا هوش و استعداد به عمل می آورند باید از کسانی که این تست ها را در اختیار آنها می گذارند کتابچه راهنمای تست را بخواهند. و از روی آن مشخصات

تست علمی و معتبر را جستجو کنند و در صورتی اجازه به کار بردن آن را بدهند که به وجود تمام شرایط علمی لازم در آن اطمینان حاصل کنند. به عبارت دیگر باید همچنان که در ممالک دیگر جهان متداول است دست کم مراحل ساختن تست و ضریب‌های اعتبار و ثبات نتیجه تست را مورد رسیدگی قرار دهند. زیرا وقتی با تستی که ضریب اعتبار و دقت آن کافی نیست یا اصلاً محاسبه و تعیین نشده است و راهنمای آن در دست نیست، به امتحان‌هوش یا معلومات گروهی بپردازند و به‌تصور اینکه چنین تستی باهوش را از بی‌هوش و باسواد را از بی‌سواد تمیز می‌دهد، عده‌ای را برای تحصیلات عالی برگزینند یا کارمندی را از میان داوطلبان شغلی انتخاب کنند. اولاً نتیجه‌ای که منظور دانشگاه (یا مؤسسه آموزش عالی دیگر) یا کارفرمایان است، به دست نمی‌آید زیرا نتیجه چنین تستی از امتحان‌های معمول اطمینان بخش‌ترین نیست نایباً با این شیوه مانند امتحان‌های قدیم نسبت به داوطلبانی که قرعه به نامشان اصابت نکرده است بی‌عدالتی روا داشته‌اند. حقیقت اینکه امتحان و انتخاب به روش قدیم هر گاه باروشن‌بینی و دقت و حسن‌سلیقه همراه باشد از شیوه‌های نو، ولی تسنجیده و نپرداخته بسی بهتر و کم‌زبان‌تر است. برای آنکه تست‌های معتبری تهیه گردد چنانکه گفتیم وقت و سرمایه کافی لازم است. برای این کار و برای اینکه تهیه و اجرای تست و نتیجه‌گیری از آن از صورت هرج و مرج و خطرناک فعلی درآید، به نظر ما باید تهیه آنها با دست کم رسیدگی به تست‌های موجود، به مرجع رسمی صلاحیت‌داری مانند دانشگاه و اگذار شود. باید در دانشگاه مؤسسه تحقیقات روانی و تربیتی به وجود آید و تهیه و اجرای تست‌های مختلف را زیر نظر خود گیرد و اصولاً برای این کار برنامه‌ای تنظیم کند و برطبق اصول علمی تهیه تست، تست‌های لازم را اقتباس یا تهیه و اجرا کند. تست‌هایی که بدین ترتیب به وجود می‌آید، در روزهای اول تنها ارزش آزمایشی خواهد داشت و بنابراین نباید و نمی‌تواند - چنانکه امروز متداول است، بیدرنگ ملاک انتخاب کارمندان یا دانش‌آموز و دانشجو قرار گیرد. البته اعلام این اصل علمی تازه‌گی ندارد و چنانکه دیدیم پیشروان بزرگوار روان‌شناسی در ایران نیز در بیست سال پیش جانب این احتیاط علمی را پیوسته رعایت کرده و هیچگاه نگذاشته‌اند این طفل یک‌شبه ره صد ساله طی کند. گذشته از این، مادام که چنین مؤسسه یا هیأت علمی دست به کار تهیه و اجرای تست نشده است، اداره‌های دولتی و مؤسسه‌های دیگر باید به یاری استادان بسیر بی‌غرض و دانشمندان این فن تست‌هایی را که به ایشان عرضه می‌شود با کمال دقت مورد رسیدگی قرار دهند و تا از معتبر بودن تست مطمئن نشوند دستور بکار بردن آن را ندهند.

روزی که تست بنا بر اصول علمی و با دقت و حوصله کافی مهیا گردد، آن وقت یکی از ارزنده‌ترین و نیکوترین وسیله تعیین استعداد و شخصیت و معلومات افراد خواهد بود. ما فرا رسیدن چنین روزی را آرزو می‌کنیم و به‌همت و موفقیت استادان و پیشاهنگان روان‌شناسی در میهن خود امیدواریم.

علیمحمد کاردان